Valiokunnan lausunto HaVL 23/2026 vp– U 63/2026 vp

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol), asetuksen (EU) 2018/1726 ja asetuksen (EU) 2024/982 muuttamisesta sekä asetuksen (EU) 2016/794 kumoamisesta (COM(2026) 580 final)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol), asetuksen (EU) 2018/1726 ja asetuksen (EU) 2024/982 muuttamisesta sekä asetuksen (EU) 2016/794 kumoamisesta (COM(2026) 580 final) (U 63/2026 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Pekka Vasara, sisäministeriö
- poliisitarkastaja Anssi Kangas, Poliisihallitus
- rikostarkastaja Ari Määttä, keskusrikospoliisi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Poliisiammattikorkeakoulu

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on 24.6.2026 antanut asetusehdotuksen (COM(2026) 580 final) Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol). Ehdotuksella kumotaan voimassa oleva Europol-asetus (EU) 2016/794 sekä muutetaan asetuksia (EU) 2018/1726 ja (EU) 2024/982.

Asetusehdotuksen yleistavoitteena on uudistaa Europolin toimintaa vahvistamalla sen roolia jäsenvaltioiden tukena erityisesti rajat ylittävän ja monimutkaisen rikollisuuden torjunnassa.

Tavoitteeseen pyritään muun muassa siirtämällä Europolin painopistettä tapauskohtaisesta tuesta kohti pysyvää ja rakenteellisempaa operatiivista yhteistyötä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tavoitteeseen kehittää Europolin toimintaa ja vahvistaa EU:n sisäistä turvallisuutta. Europolilla on keskeinen rooli jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten tukemisessa vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden sekä terrorismin torjunnassa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Europolin tukea kehitetään tavalla, joka tuottaa jäsenvaltioille laadukasta, oikea-aikaista ja operatiivisesti hyödyllistä lisäarvoa.

Valtioneuvosto pitää kannatettavana, että Europolin toimivalta rakentuu liitteessä lueteltujen rikollisuuden muotojen lisäksi myös niihin liittyvien tekojen varaan, luoden jäsenvaltioiden laajat mahdollisuudet hyödyntää Europolin tukea tarvittaessa. Tämä tukisi Europolin mahdollisuuksia vastata rajat ylittävän rikollisuuden kokonaisuuksiin ja muuttuviin uhkiin jäsenvaltioiden toimivaltaa kunnioittaen eli jättäen jäsenvaltiolle kuitenkin aina mahdollisuuden päättää Europolin tuesta. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että liitteen I rikosluettelon mahdollisia muutoksia arvioidaan jatkoneuvotteluissa huolellisesti ja että Europolin toimivallan laajentaminen rajataan vain sellaisiin rikollisuuden muotoihin, joissa EU-tason lainvalvontayhteistyölle ja Europolin tuelle on osoitettavissa selkeä operatiivinen tarve.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ehdotuksen operatiivisiin kehittämistoimiin, joilla vahvistettaisiin Europolin kykyä tukea jäsenvaltioita tutkintojen, analyysin, tietojenvaihdon ja operatiivisen koordinoinnin aloilla.

Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti Europolissa jo vakiintuneesti toimivien operatiivisten keskusten ja toimintojen yksityiskohtaiseen sääntelyyn asetustasolla, koska nykyinen joustava malli on mahdollistanut keskusten kehittämisen operatiivisten tarpeiden mukaan. Sääntely ei saisi tehdä Europolin toimintaa tarpeettoman raskaaksi tai heikentää sen kykyä mukauttaa tukeaan jäsenvaltioiden tarpeisiin ja muuttuviin uhkiin. Uusien operatiivisten keskusten perustamista koskevan päätösvallan tulisi säilyä Europolin hallintoneuvostolla eikä siirtyä komissiolle delegoiduilla säädöksillä.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti tiedonvaihdon tehostamiseen ja jäsenvaltioiden velvoitteeseen toimittaa Europolille sen tehtävien kannalta merkityksellisiä tietoja. Myös tietojen lataamista ja vaihtoa koskevien teknisten ratkaisujen kehittäminen, mukaan lukien pakolliset tiedonlatausratkaisut, voisi parantaa Europolin analyysikykyä ja vähentää manuaalista työtä. Sääntelyn tulee kuitenkin olla selkeää ja suhteellista sekä ottaa huomioon kansalliset järjestelmät, tietoturva ja viranomaisten käytännön toimintaedellytykset.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n erillisvirastot voivat vaihtaa tarkoituksenmukaisesti operatiivista tietoa, mukaan lukien henkilötietoja. Tätä on välttämätöntä kehittää erityisesti eurooppalaisiin yhteisoperaatioihin liittyen, varsinkin Euroopan raja- ja merivartioviraston kanssa. Valtioneuvosto kannattaa myös Europolin pääsyedellytysten päivittämistä EU:n maahanmuuton-, viisumeiden- ja rajavalvonnan tietojärjestelmiin, ottaen huomioon kyseisten tietojärjestelmien viimeaikainen kehittyminen ja lainvalvonnalliset tarpeet.

Valiokunnan lausunto HaVL 23/2026 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Europolin ja CEPOLin välistä työnjakoa arvioidaan jatkoneuvotteluissa erityisesti koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja uusien kyvykkyyksien käyttöönottoon liittyvien tehtävien osalta.

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti kannatettavana, että Europol voisi hyödyntää laajoja ja jäsentymättömiä tietoaineistoja nykyistä tehokkaammin vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa. Tämä voi olla tarpeen nykyaikaisissa, digitaalisissa ja rajat ylittävissä tutkintakokonaisuuksissa. Jatkoneuvotteluissa on kuitenkin arvioitava huolellisesti ehdotuksen tietosuojaulottuvuudet ja varmistettava, että henkilötietojen käsittely on tarkoin määriteltyä ja yhteensopivaa jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön kanssa sekä EU:n tietosuojasääntelyn ja muiden perus- ja ihmisoikeuksien suojaa koskevien vaatimusten mukaista. Neuvotteluissa tulee varmistaa, ettei Europolin tiedonkäsittely muodostu yleiseksi ja erottelemattomaksi tietojen käsittelyksi, vaan että se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista Europolin tehtävien hoitamiseksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että jatkokäsittelyssä arvioidaan huolella erityisesti rikokseen liittymättömien henkilöiden tietojen käsittelyn edellytyksiä ja siihen sekä laajojen ja jäsentymättömien tietoaineistojen käsittelyyn liittyvien suojatoimien riittävyyttä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan on keskeistä, että toimielinten tietosuoja-asetus ja Europol-asetuksen henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset muodostavat kokonaisuuden, joka on yhtenäinen ja johdonmukainen suhteessa muita EU:n toimielimiä ja virastoja koskevan tietosuojakehyksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin kanssa.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ehdotuksen tietoteknisiin, digitaalisiin ja pilvi-infrastruktuuria koskeviin uudistuksiin. Europolin yhteiset digitaaliset palvelut, poliisiyhteistyön yhteinen data-avaruus ja turvallinen pilvi-infrastruktuuri voisivat vahvistaa jäsenvaltioiden operatiivista yhteistyötä, parantaa tiedon saatavuutta ja edistää eurooppalaista digitaalista suvereniteettia. Ratkaisujen tulee olla tietoturvallisia, yhteentoimivia ja jäsenvaltioiden tarpeisiin soveltuvia.

Valtioneuvosto pitää Europolin kansallisten yksiköiden roolin vahvistamista lähtökohtaisesti kannatettavana siltä osin kuin sillä parannetaan tiedonkulkua ja Europol-yhteistyön toimivuutta. Ehdotuksen 25–27 artiklojen osalta on kuitenkin tarpeen arvioida tarkemmin, miltä osin sääntely puuttuisi jäsenvaltioiden kansalliseen viranomaisorganisaatioon ja työnjakoon. Kansallisen järjestäytymisen tulisi säilyä jäsenvaltioiden päätettävissä. Neuvotteluissa on tarpeen saada lisäselvitystä erityisesti kansallisten yksiköiden mahdollisiin koordinaatiotehtäviin ja niiden käytännön vaikutuksiin.

Valtioneuvosto pitää yhteistyön lisäämistä ja toiminnan tehostamista oikeusalan toimijoiden kanssa kannatettavana. Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin varauksellisesti EPPOn uuteen tiedonsaantimekanismiin siltä osin kuin se voisi mahdollistaa Europolin hallussa olevien tietojen luovuttamisen EPPOn toimivaltaan kuuluvissa asioissa tiedon toimittajan asettamista käyttörajoituksista riippumatta. Unionin taloudellisten etujen suojaaminen on tärkeä tavoite, mutta sääntelyn suhde tietojen omistajuuden periaatteeseen, tiedonluovuttajan asemaan ja tietosuojavaatimuksiin tulisi selventää neuvotteluissa.

Valiokunnan lausunto HaVL 23/2026 vp

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että Schengenin säännöstöön assosioituneille maille säädettäisiin erityinen yhteistyökehys. Näiden maiden tiiviimpi operatiivinen yhteistyö Europolin kanssa on perusteltua Schengen-alueen toiminnan ja turvallisuuden kannalta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksen hallinnollisia muutoksia arvioidaan huolellisesti. Europolin hallintomallin yhdenmukaistaminen muiden hajautettujen EU-virastojen kanssa voisi olla tietyiltä osin perusteltua. Samalla olisi arvioitava, miten ehdotetut muutokset vaikuttaisivat hallintoneuvoston, komission ja jäsenvaltioiden väliseen toimivaltatasapainoon. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti komission aseman vahvistamiseen Europolin hallintoneuvostossa ja pääjohtajan nimitysmenettelyssä.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotuksen käsittelyssä ei tulisi ennakoida tulevaa monivuotista rahoituskehyskautta. Rahoituksellisiin kysymyksiin otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehyskokonaisuutta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komission 24.6.2026 antaman Europol-asetusehdotuksen (COM(2026) 580 final) yleistavoitteena on uudistaa Europolin toimintaa vahvistamalla sen roolia jäsenvaltioiden tukena erityisesti rajat ylittävän ja monimutkaisen rikollisuuden torjunnassa. Tavoitteeseen pyritään muun muassa siirtämällä Europolin painopistettä tapauskohtaisesta tuesta kohti pysyvää ja rakenteellisempaa operatiivista yhteistyötä.

Uudistuksen taustalla on turvallisuusympäristön merkittävä muutos. Rajat ylittävä vakava ja järjestäytynyt rikollisuus sekä terrorismi ovat muuttuneet entistä verkottuneemmiksi ja teknologisesti kehittyneemmiksi. Rikollisverkostot hyödyntävät tehokkaasti salaustekniikoita, tekoälyä, massadataa ja krypto-omaisuutta, minkä lisäksi perinteisen rikollisuuden, kyberrikollisuuden ja valtiollisten hybridiuhkien rajat hämärtyvät. Ehdotuksella pyritään poistamaan EU:n nykyisen turvallisuusarkkitehtuurin hajanaisuutta ja tietokatkoja. Ehdotus on osa laajempaa rikosoikeudellisen yhteistyön uudistuspakettia, ja se linkittyy tiiviisti EU:n sisäisen turvallisuuden strategiaan (ProtectEU, E 39/2025 vp).

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että Europolin toimintaa kehitetään ja että EU:n sisäistä turvallisuutta vahvistetaan. Valiokunta pitää asetusehdotuksen tavoitteita kannatettavina. Europolin rooli jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten tukena vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden sekä terrorismin torjunnassa on keskeinen. Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä, että Europol tuottaa jäsenvaltioille laadukasta, oikea-aikaista ja operatiivisesti hyödyllistä lisäarvoa.

Ehdotetulla asetuksella kumotaan nykyinen Europol-asetus[1] ja muutetaan kahta muuta asetusta (eu-LISA[2] ja Prüm II[3]). Asetusehdotuksella luodaan oikeudellinen kehys, jolla vahvistetaan

1 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/794 Euroopan unionin lainvalvontayhteistyöviras-tosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta

Europolin roolia EU:n tietokeskittymänä, operatiivisena keskuksena sekä teknologia- ja innovaatiokeskuksena. Tavoitteena on parantaa EU-tason rikostiedustelun tilannekuvan kattavuutta ja vahvistaa Europolin kykyä tukea jäsenvaltioita nykyistä varhaisemmassa vaiheessa rajat ylittävissä tutkinnoissa. Lisäksi Europolista on tarkoitus luoda EU-tason suorituskykykeskus, joka tarjoaa jäsenvaltioille edistyksellisiä työkaluja, tutkimus- ja innovaatiotukea sekä yhteishankintaratkaisuja resurssien tehokkaampaa kohdentamista varten.

Europolin keskeisenä tehtävänä on jatkossakin kerätä, säilyttää, käsitellä, analysoida ja vaihtaa tietoja. Valiokunta pitää tärkeänä, että asetusehdotuksella tehostetaan tiedonvaihtoa vahvistamalla jäsenvaltioiden velvoitteita toimittaa Europolille sen tehtävien kannalta merkityksellisiä tietoja. Kehittämällä tietojen lataamista ja vaihtoa koskevia teknisiä ratkaisuja voidaan parantaa Europolin analyysikykyä ja vähentää manuaalista työtä. Myös EU:n erillisvirastojen tarkoituksenmukaisen tiedonvaihdon tehostaminen esimerkiksi Europolin ja Euroopan raja- ja merivartioviraston (Frontex) välillä on kannatettavaa.

Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa voi olla tarpeen hyödyntää laajoja ja jäsentymättömiä tietoaineistoja nykyistä tehokkaammin etenkin, kun on kyse digitaalisista ja rajat ylittävistä tutkintakokonaisuuksista. Valiokunta toteaa, että asetusehdotuksen sääntelyn tulee tältäkin osin olla yhteensopivaa EU:n tietosuojasääntelyn kanssa niin, että eri säädökset muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden.

Asetusehdotukseen sisältyy tietoteknisiä, digitaalisia ja niin sanottua pilvi-infrastruktuuria koskevia uudistuksia. Europolin yhteiset digitaaliset palvelut, poliisiyhteistyön yhteinen data-avaruus ja turvallinen pilvi-infrastruktuuri voivat vahvistaa jäsenvaltioiden operatiivista yhteistyötä, parantaa tiedon saatavuutta ja edistää eurooppalaista digitaalista suvereniteettia. Näiden ratkaisujen tulee olla tietoturvallisia, yhteentoimivia ja jäsenvaltioiden tarpeisiin soveltuvia.

Asetusehdotuksella laajennetaan merkittävästi Europolin kansallisten yksiköiden roolia operatiivisena yhteyspisteenä Europolin ja toimivaltaisten kansallisten viranomaisten välillä. Suomessa kansallisena yksikkönä toimii keskusrikospoliisi. Kansallisille yksiköille ehdotetaan strategista koordinaatiovastuuta kaikkien niiden viranomaisten osalta, joiden toiminta kuuluu Europolin toimivaltaan. Suomessa toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos. Valiokunta pitää kansallisten yksiköiden roolin vahvistamista kannatettavana siltä osin kuin sillä parannetaan tiedonkulkua ja Europol-yhteistyön toimivuutta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että kansallisen viranomaisorganisaation ja viranomaisten välisen työnjaon tulee jatkossakin olla jäsenvaltioiden päätettävissä.

2 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1726 vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaavasta Euroopan unionin virastosta (eu-LISA) sekä asetuksen (EY) N:o 1987/2006 ja neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 1077/2011 kumoamisesta

3 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/982 automaattisesta tietojen hausta ja -vaihdosta poliisiyhteistyössä sekä neuvoston päätösten 2008/615/YOS ja 2008/616/YOS ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EU) 2018/1726, (EU) 2019/817 ja (EU) 2019/818 muuttamisesta (Prüm II -asetus)

Jäsenvaltioiden on asetusehdotuksen mukaan varmistettava, että Europolilla on suora pääsy tiettyihin niin sanotussa konfiskaatiodirektiivissä[4] tarkoitettuihin tietoihin. Tällaisia tietoja on Suomessa useissa rekistereissä, jotka sisältävät sekä julkista että salassa pidettävää tietoa. Europolin pääsy julkiseen tietoon rikoshyödyn palauttamisasioissa on perusteltua. Salassa pidettävien, kuten väestörekisterissä turvakieltojen perusteella salattujen, tietojen luovuttamisen tulee kuitenkin olla kansallisten viranomaisten päätettävissä. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotetun sääntelyn suhdetta muun muassa tietojen omistajuuteen ja tiedonluovuttajan asemaan vielä selvennetään jatkoneuvotteluissa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 5.11.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Paula Werning sd
jäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Henri Helo

4 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1260 varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta